

מכון אהרן
למדיניות כלכלית
ע"ש אהרן דוברת ז"ל

עיקרי מדיניות

כלכלית ליציאה מהסגר

צבי אקשטיין ואביחי ליפשיץ*

נייר מדיניות מיוחד / אפריל 2020

* פרופ' צבי אקשטיין הוא ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית ודיקן בית ספר טיומקין לכלכלה במרכז הבינתחומי הרצליה. ד"ר אביחי ליפשיץ הוא חוקר בכיר במכון אהרן למדיניות כלכלית. נייר זה מהווה המשך מורחב לנייר שנכתב בשיתוף שמואל אבן וששון וחדד מהמכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS).

מכון אהרן למדיניות כלכלית

על שם אהרן דוברת ז"ל

חזון מכון אהרן למדיניות כלכלית הוא לתמוך בצמיחה כלכלית ובחזק חברתי בישראל על ידי עיצוב אסטרטגיה והצעות לתוכניות מפורטות למדיניות כלכלית המבוססות על ידע בינלאומי מעודכן.

צמיחה כלכלית הנובעת מגידול בתעסוקה והעלאת הפריון לעובד היא היעד המרכזי של כל המשקים, ובכללם של המשק הישראלי. המדדים המרכזיים לצמיחה כלכלית בת-קיימא – התוצר לנפש, התעסוקה והפריון במשק – נמצאים עדיין ברמה נמוכה מזו המקובלת במדינות המובילות בעולם המפותח. חזון המכון הוא לערוך מחקרים כלכליים אשר יניבו הצעות הן לכלי מדיניות חדשניים והן לרפורמות במשק לקידום הצמיחה, התעסוקה והפריון. מטרת מחקרי המדיניות להשפיע על המדיניות המוניטרית והפיסקלית, תוך גיבוש תוכניות ארוכות טווח שתתמודדנה עם מכלול הבעיות הכלכליות והחברתיות ותתרומנה לצמצום פערים וחזוק החברה והכלכלה. כמו כן, מטרתם להשפיע על השיח המקצועי, לעורר דיון המבוסס על מידע אמין ועל מחקר כלכלי-חברתי ובסופו של דבר להקנות כלים שיתמכו בתוואי של צמיחה ובחוסן החברתי של ישראל.

היעד העיקרי של מכון אהרן למדיניות כלכלית בבית ספר טיומקין לכלכלה הוא בגיבוש אסטרטגיות מדיניות כלכליות אשר מזהות את נקודות החוזק והחולשה של הכלכלה בישראל. על בסיס זה נבנות רפורמות בנושאים רחביים, וכן מחקר המתמקד בענפים שונים כדי לבחון ולהמליץ על שימוש מושכל בכלי מדיניות וסדרי עדיפויות שיגרמו לגידול התעסוקה והפריון בכלל ענפי המשק. במסגרת זו ניתן דגש על חיזוק היתרונות היחסיים של ישראל בחדשנות טכנולוגית, וכן על העצמת ההתייעלות והחדשנות בענפים המסורתיים, ענפי השירותים והסקטור הציבורי. כל זאת נעשה על בסיס מחקרי מוצק והצבת יעדים כמותיים כדי להשיג את חזון המכון.

← דירקטוריון:

מר שלמה דוברת (יו"ר), פרופ' מרטין אייכנבאום, גב' יעל אנדורן, פרופ' צבי אקשטיין, גב' דיתה ברוניצקי, מר ארז ויגודמן, גב' ענת לוי, מר צבי לימון, פרופ' רפי מלניק, מר רונן ניר, מר רוני נפתלי, פרופ' דניאל צידון, מר יואל קרסו, ד"ר טלי רגב, גב' עפרה שטראוס, מר חיים שני.

← ראש המכון:

פרופ' צבי אקשטיין.

← ועדה מדעית:

פרופ' צבי אקשטיין (יו"ר), פרופ' מרטין אייכנבאום, פרופ' צבי הרקוביץ, פרופ' עומר מואב, פרופ' רפי מלניק, פרופ' דניאל צידון, ד"ר טלי רגב.

← פרטי התקשרות:

המרכז הבינתחומי הרצליה, ת.ד. 167 הרצליה 4610101

טלפון: 09-9602431

דוא"ל: aaron.economics@idc.ac.il

אתר: www.aiep.idc.ac.il

עיקרי מדיניות כלכלית ליציאה מהסגר

ישראל נאבקת כיום בהתפרצות מגפת הקורונה באמצעות מדיניות של "הרחקה גורפת", מכיוון שהשיקול הבריאותי קצר הטווח מקבל קדימות עליונה על כל השיקולים האחרים, וזאת למרות שלא ניתן לדעת כמה זמן יהיה צורך במדיניות של הסגרים ולמרות הנזק החמור למשק ולחברה. לאור זאת, נדרשת בדחיפות מדיניות על בסיס ניתוח עלות-תועלת שתביא בחשבון היבטים כלכליים-חברתיים לטווח הקצר והארוך כאחד. במדיניות כזו של "הרחקה חכמה" המטרה המרכזית היא פתיחת המשק על מנת למזער את הנזק לתוצר, תוך ניהול הסיכונים הבריאותיים.

מדיניות זו תהווה איזון ראוי יותר בין מגוון השיקולים שצריכים להילקח בחשבון בזמן משבר, ותאפשר למשק את אורך הנשימה הנחוץ למאבק בלי לגרום לנזקים בלתי הפיכים. המדיניות משלבת אינפורמציה רפואית מרבית על כל פרט ושימוש בניטור וסגרים סלקטיביים כדי למנוע הדבקה, והיא מבוססת על העקרונות הבאים: (1) מידע שקוף לכלל הציבור; (2) אינפורמציה חשובה לגבי המצב הבריאותי של הפרטים; (3) דיפרנציאציה בהסגרים - שחרור אזורים, קבוצות גיל וענפים שבהם רמת הסיכון היא נמוכה, בהינתן מידע איכותי על היקף ההדבקה.

בהינתן קיומם של מספר תנאים - המשך בלימת התפשטות המחלה ושיטוח העקומה ברמה אזורית רחבה, מספר מספק של ציוד וצוותים רפואיים, תמונת מודיעין עדכנית בדבר שיעורי התחלואה ויכולת ניטור פרטנית, מהירה ואמינה - אזי מיד לאחר חג הפסח ולהמשך השנה יש לנקוט בצעדים לשחרור המשק ובצעדים כלכליים לתמיכה במשק, ובפרט בשוק התעסוקה.

כל מדיניות כלכלית צריכה להיות מלווה ביעדים כמותיים ומדידים. יש לקבוע יעדי תעסוקה לשכירים ולעצמאים. על היעדים להיות חודשיים, במונחי החזרת X עובדים לתעסוקה לפי ענף, אזור וגיל, תוך מתן עדיפות לענפים חיוניים, לענפים שבהם רמת התוצר לעובד גבוהה ולענפים המאפשרים תעסוקה רבה. במסגרת הצעדים לשחרור המשק יש לבצע צעדי אבחון וריחוק פיזי שיאפשרו למקסימום עובדים לחזור למקומות העבודה, כגון בדיקות וניטור רציף במקומות העבודה, בדיקות מעבדה, מעקב סלולרי ואמצעי מיגון לעובדים; לבצע אכיפה ובקרה על ההוראות ולסייע במימושו, תוך שימוש באמצעים טכנולוגיים; לגבש תוכנית אסטרטגית לשימוש במשאבי הבדיקות בראייה לאומית כוללת, ובכללה שיקולי חיוניות למשק; ולהשתמש בבידול אוכלוסיות כך שאוכלוסיות שהן רגישות יותר למחלה ותורמות פחות לשוק העבודה ולתוצר יחוייבו בהרחקה חברתית חמורה יותר ולא יגיעו לעבודה.

הצעדים הכלכליים לתמיכה במשק צריכים לכלול הקלה על בעיות נזילות של עסקים שנפגעו קשה, ומיתון הפגיעה בכוח הקנייה של עובדים שאיבדו את מקום עבודתם. כמו כן יש לבצע צעדים לעידוד התעסוקה והגברת הצמיחה - צמצום מהותי של הנטל הבירוקרטי על פעילות עסקים; הגדלת תקציבי רשות החדשנות; הרחבת מנגנון ההכשרה המקצועית על בסיס המלצות ועדת 2030 לכל המובטלים והכנסים לשוק התעסוקה; והתחלה מהירה ככל האפשר של פרויקטים גדולים של תשתיות תומכות צמיחה.

על מנת לאפשר התנהלות טובה יותר של המשק בנוכחות הקורונה יש ליישם צעדים בשוק התעסוקה שיביאו להגדלת היקף העבודה באמצעות הרחבת היכולת לעבודה מרחוק במגזר הציבורי והפרטי, ויאפשרו ניווד מהיר של עובדים על ידי התאמת והגמשת מודל החל"ת. כמו כן יש לגבש מדיניות ברורה של הזכויות של כל פרט הנמצא בחל"ת או באבטלה כתוצאה מהמשבר שתיתן תמריץ לחזור לתעסוקה לפרט ולמעסיק, ולהקים מנגנונים רוחביים להפחתת עלויות ההעסקה שיהיו קשורים באופן ישיר למספר המועסקים בעסק.

1. מבוא ועקרונות המדיניות

ישראל נאבקת כיום בהתפרצות מגפת הקורונה באמצעות מדיניות של הסגר המוטל באופן גורף בכל חלקי הארץ, כמעט ללא אבחנה בין אזורים שונים לפי מידת הסיכון שלהם. מדיניות זו, אותה ניתן לכנות "הרחקה גורפת", מבוצעת מכיוון שהשיקול הבריאותי קצר הטווח מקבל קדימות עליונה על כל השיקולים האחרים. החלטה זו מיושמת למרות שלא ניתן לדעת כמה זמן יהיה צורך במדיניות של הסגרים, לנוכח מחסור חמור במידע איכותי על היקף המחלה שיצדיק צעדים אלו, ולמרות הניק החמור למשק ולחברה, שגם לו כמובן השלכות בריאותיות בטווח הבינוני והארוך.

לאור כל זאת, נדרשת בדחיפות מדיניות על בסיס ניתוח עלות-תועלת שתביא בחשבון היבטים כלכליים-חברתיים לטווח הקצר והארוך כאחד. במדיניות כזו, אותה אנו מכנים "הרחקה חכמה", המטרה המרכזית היא פתיחת המשק על מנת למזער את הנזק לתוצר, תוך ניהול הסיכונים הבריאותיים. מדיניות זו תהווה איזון ראוי יותר בין מגוון השיקולים שצריכים להילקח בחשבון בזמן משבר, ותאפשר למשק את אורך הנשימה הנחוץ למאבק בלי לגרום לנזקים בלתי הפיכים. מדיניות זו מאפיינת את ההיערכות וההתמודדות של מדינות מובילות בדרום-מזרח אסיה ובמיוחד את טאיוואן, והיא משלבת אינפורמציה רפואית מרבית על כל פרט ושימוש בניטור וסגרים סלקטיביים כדי למנוע הדבקה. עקרונות מדיניות זו כבר נמצאים בתהליכי אימוץ באירופה, והם כוללים:

1. **מידע שקוף** לכלל הציבור. יש לוודא קיום של תמונת מודיעין עדכנית בדבר שיעורי התחלואה בקבוצות שונות באוכלוסייה, ברחבי הארץ ובאזורים וקהילות ממוקדות. על המידע להיות זמין בצורה שקופה לכלל הציבור. הספרות הכלכלית מראה בבירור כי גם כאשר המצב האמיתי גרוע, מחסור במידע גורם לפחד בכלל הציבור יותר מאשר חשיפה שקופה של העובדות. הגברת הפחד בקרב הציבור פוגעת בפעילות הכלכלית מעבר לרמה המוצדקת על ידי המשבר.

2. אינפורמציה חשופה לגבי **המצב הבריאותי של הפרטים**. על מנת לאפשר למקומות עבודה להיפתח ולהבטיח את הרגשת הביטחון של העובדים, יש לוודא שהמידע הרפואי על העובדים ורמת סיכון ההדבקה שהם מהווים לסביבה יהיה נגיש למקומות העבודה ולעובדים האחרים. חשיפה כזו תאפשר לנטר את הפרטים המהווים סיכון, למקד את הבידוד והטיפול בהם בלבד, ולשחרר אנשים אחרים לשוק העבודה. בכל העולם מדברים על אימוץ אפליקציה שמאפשרת לכל פרט לדעת את מצבו הרפואי, ובישראל בהינתן מערכות המידע בקופות החולים ניתן ליישם טכנולוגיה זו מיידית.

3. **דיפרנציאציה בהסגרים**. בהינתן מידע איכותי על היקף ההדבקה ניתן לשחרר **אזורים, קבוצות גיל וענפים** שבהם רמת הסיכון היא נמוכה. לקבוצות אלו יש לקבוע הנחיות ברורות לגבי צעדי המניעה הנדרשים לצמצום הדבקה, כדי לאפשר את חזרתם של עובדים שרמת הסיכון שלהם לגבי הסביבה לעבודה נמוכה. במקביל, יש לבצע בדיקות מדגמיות נרחבות ככל האפשר לעובדים ובני משפחותיהם, בלי תלות בתסמינים מוקדמים, כדי לאתר חשש להתפרצות.

בהינתן שמתקיימים התנאים הבאים:

1. **המשך בלימת התפשטות המחלה** ושיטוח העקומה ברמה אזורית רחבה.
  2. קיום מספר מספק של מיטות לטיפול נמרץ, ציוד וצוותים שיאפשרו מרווח ביטחון סביר הן לטיפול שוטף בחולי הקורונה והן למקרה של התפרצות נוספת של המחלה בגין ההקלות המתוכננות.
  3. קיומה של תמונת מודיעין עדכנית בדבר שיעורי התחלואה בקבוצות שונות באוכלוסייה, ברחבי הארץ ובאזורים וקהילות ממוקדות, וניטור מהיר בחיתוך לפי פרטים ומאפייניהם.
  4. יכולת ניטור אישית המאפשרת לדעת את המידע הרפואי המעודכן על כל העובדים, והעברת מידע מהירה ואמינה לכל הנוגעים בדבר (הפרטים עצמם ומקומות העבודה).
- אזי מיד לאחר חג הפסח ולהמשך השנה יש לנקוט בצעדים המפורטים להלן.

2. יעדים

כל מדיניות כלכלית צריכה להיות מלווה ביעדים כמותיים ומדידים. **המטרה המרכזית היא פתיחת המשק תוך מזעור הנזק לתוצר**. כיוון שנתוני התוצר ובפרט הנתונים ברמה הענפית מגיעים בפיגור ניכר, היעדים לניהול ומדידה צריכים להיות יעדי תעסוקה על פי אזורים וענפים. יש לתת עדיפות לענפים חיוניים, לענפים שבהם רמת התוצר לעובד גבוהה ולענפים המאפשרים תעסוקה רבה, והמיקוד צריך להיות בתועלת השולית של החזרה לעבודה במקום העבודה (ולא מהבית) על פני המצב הנוכחי (על פי נתוני אבחנה לפי פריון, שיעורי אבטלה, חליית ועבודה מהבית).¹

1. **יש לקבוע יעדי תעסוקה לשכירים ולעצמאים** בנפרד. על היעדים להיות חודשיים, החל מסוף מאי, במונחי החזרת X עובדים לתעסוקה לפי ענף, אזור וגיל.² עד סוף יוני/יולי המטרה היא שחרור מלא של ההגבלות, פרט לאזורים שיוותרו עם פוטנציאל התפרצות גבוה, וזאת בנוסף למכלול מדיניות של חזרה לעבודה עם יעדים וכלי מדיניות המפורטים בהמשך.
2. **היעד המספרי המדויק לתעסוקה צריך להיקבע כסיכום של היעדים הענפיים**. בכל ענף יש להבין האם הפגיעה בפעילות נובעת ממגבלות ההסגר המוטלות על המעסיקים (צד ההיצע) או ממגבלות ביקוש מקומיות או בינלאומיות (צד הביקוש). כאשר מאפשרים פעילות בענף מסוים יש לכלול את כלל הפעילות הכלכלית התומכת בענף זה, כפי שנעשה היום בענפים חיוניים.
3. **מכלול הצעדים הדרושים למימוש היעדים** ולחזרת המשק לפעילות צריכים להיות מרכיב משמעותי בתקציב 2020, שצריך להיקבע עד סוף אפריל. במקביל יש להתחיל בעבודה על תקציב 2021.

---

¹ כדי לקבל החלטות מושכלות בנושא מומלץ להסתייע בסקר מצב העסקים בעקבות התפשטות נגיף הקורונה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שעתיד להתבצע באופן שוטף.

² במשבר שבו ממד הזמן הוא קריטי חיוני לקבוע יעדים שניתן לקבל לגביהם נתונים ברמה חודשית לכל הפחות. ניתן לקבל מהביטוח הלאומי נתוני תעסוקה לפי ח.פ. של חברה, והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יכולה לעבד אותם לדו"ח תעסוקה ענפי. יש לוודא שעבוד זה מתבצע מהר ככל האפשר.

3. צעדים לשחרור המשק

1. לקראת התייצבות המגפה יש לבצע **הערכת מצב מפורטת** לכלל ענפי המשק. יש להכין תוכניות קונקרטיות להחזרת המשק לשגרה בהתאם לקצב דעיכת המגפה ולספק **הנחיות בהירות, מדויקות ומפורטות** למשק. את התוכנית הכללית יש להכין כבר עכשיו ויש חשיבות מכרעת להסברה ברורה וכוללת.
2. יש לבצע **צעדי אבחון וריחוק פיזי שיאפשרו למקסימום עובדים לחזור למקומות העבודה**, כגון בדיקות וניטור רציף במקומות העבודה, בדיקות מעבדה, מעקב סלולרי ואמצעי מיגון לעובדים. בעזרת צעדים ובדיקות אלו ניתן לבצע דיפרנציאציה ולאפשר "התנהלות תחת קורונה" במעטפת בריאותית מתאימה. יש להקים וועדות מקצועיות לפי ענף על מנת להגיע, בשיתוף המעסיקים, לכללים שיאפשרו פעילות מרבית בסיכון מזערי. כך למשל, באולמות ייצור גדולים אין סיבה להגביל את מספר העובדים לעשרה בלבד.
3. יש לוודא **שכל העובדים**, ובפרט במקומות העבודה החיוניים (צבא, מערכת הבריאות, המערכת הפיננסית, אספקת המזון וכל המערכות התומכות בהן), נבדקים באופן שוטף על מנת למנוע היווצרות מוקדי הדבקה חדשים. היעד הוא שכל העובדים האלו יוגדרו כלא נגועים או מדביקים, החל מאמצע מאי ובאופן שוטף לאחר מכן.
4. יש לתעדף תחילה **ענפים חיוניים ומערכתיים** (משק הבריאות, המזון, האנרגיה, החשמל, המים ותעשיות ביטחוניות), ענפים עם מספר עובדים רב וענפים שהאטת הפעילות בהם תייצר פגיעה מערכתית או סיכון גדול אחר. ראוי לשתף את הציבור בשיקולים בקבלת ההחלטות ולהיעזר באנשי מקצוע. סביר שככל שהציבור יהיה משוכנע שההנמקות ראויות ומידתיות, רמת הציות תהיה גבוהה יותר.
5. יש לבצע **אכיפה ובקרה** על ההוראות ולסייע במימושו, ולמזער את הצורך באכיפה באמצעות משטרה ובתי משפט. כמו כן, יש להסתייע בגופי אכיפה אזרחיים בעלי סמכויות מנהליות (בזרוע העבודה, במשרד הכלכלה וכדומה). ניתן להגדיל בזמן קצר את המערכים הללו. כדאי לערב את המנכ"לים והבעלים של החברות ולהטיל עליהם אחריות לביצוע ההוראות. על כל חברה להכין נוהל אכיפה פנימי ליישום הנחיות הממשלה. חשוב שיהיה ברור מהן ההנחיות לחבישת מסיכה, מרחק, נסיעה לעבודה והתנהלות בבית.
6. יש להשתמש **באמצעים טכנולוגיים** כמו אלו שמפעילה ישראל עתה, ואחרים עם פגיעה מצומצמת יותר בפרטיות. למשל, בסין נהוגה אפליקציה המציגה את המצב הרפואי של האדם, כך שניתן לאפשר לאנשים שהחלימו או שנבדקו לאחרונה לפעול באופן חופשי במרחב הציבורי ובשוק העבודה ללא סיכון הסביבה.
7. יש לגבש תוכנית אסטרטגית **לשימוש במשאבי הבדיקות** בראייה לאומית כוללת, ובכללה שיקולי חיוניות למשק. בעדיפות ראשונה יש לבדוק את הצוותים הרפואיים והעובדים במקומות העבודה החיוניים לתפקוד המשק, על מנת לאפשר תעסוקה בהיקף נרחב. יש חשיבות לוודא שבמקומות עבודה רגישים אין פוטנציאל גבוה לתחלואה לפרטים עם סיכון גבוה.
8. **בידול אוכלוסיות** - אוכלוסיות שהן רגישות יותר למחלה ותורמות פחות לשוק העבודה ולתוצר יחייבו בהרחקה חברתית חמורה יותר ולא יגיעו לעבודה. לעומת זאת, רוב העובדים האחרים יוחזרו לעבודה על פי הנחיות משרד הבריאות שיוגדרו ובכך תתאפשר התנהלות המשק בנוכחות קורונה. התחלואה בישראל מתמקדת ממילא באזורים ספורים שאינם אזורי התפוקה הכלכלית המרכזית, ולכך יש השלכות ברורות על המחיר הכלכלי של שימוש בהרחקה גורפת.

4. צעדים כלכליים לתמיכה במשק

1. **הקלה על בעיות נזילות** של עסקים שנפגעו קשה, ומיתון הפגיעה בכוח הקנייה של עובדים שאיבדו את מקום עבודתם. יש לפעול לצמצום ההוצאות הקבועות של עסקים ולעידוד התעסוקה, ובכלל זה דחיית תשלומי מסים כגון מס חברות וארנונה עד לקראת סוף השנה, דחיית הפרשות פנסיה, ואולי גם הורדת שכר המינימום תוך פיצוי העובדים דרך מס הכנסה שלילי. כמו יש להמשיך את הרחבת מנגנון ההלוואות לעסקים לתקופה של מספר שנים. על הממשלה להבהיר לציבור את מסגרת הזמן שבה חלה דחיית התשלומים שכבר הוכרזה (תשלומי מסים, הפרשות לפנסיה וכדומה). בשלב זה אנו ממליצים על דחייה עד נובמבר 2020.
2. אם המדינה תחליט לסייע בהון (כסף) לחברה גדולה בענף שנפגע באופן חריג עליה **לגבות בתמורה** חלק מהבעלות (מניות) בחברה, כפי שנעשה במהלך חילוץ הבנקים וחברות הביטוח בארה"ב ובאנגליה ב-2008–2009.
3. **מדיניות בנק ישראל** - אנו תומכים בצעדים שנקט הבנק לייצוב שוק האג"ח הממשלתי ושוק המט"ח. ההלוואות באמצעות ריפו מגובה אג"ח חברות לשלוש שנים וכן ההחלטה על קניית 50 מיליארד ש"ח של אג"ח ממשלתי הן מהותיות. הצעדים שהבנק נקט להקלה על הבנקים והלווים למיניהם, כולל הצעדים להורדת העלויות לצרכנים במשכנתאות, הם מבורכים. עם זאת יש לבחון צעדים נוספים להקלה על עסקים קטנים, במיוחד כחלק ממדיניות פיקוח אנטי-מחזורית, ובכלל זה צעדים חדשים של הורדת עלויות לבנקים באשראי כגון עלייה בשיעור הערבויות לרמה המקובלת במדינות מפותחות באירופה ובארה"ב.
4. **עידוד תעסוקה והגברת הצמיחה** - בתהליך היציאה מהמשבר, מבנה הביקושים של מעסיקים לעובדים עשוי להיות שונה משהיה לפני המשבר. כמו כן ייתכנו חיכוכים משמעותיים בתהליך ההתאמה של עובדים למעסיקים. לכן יש לבצע צעדים להקלת התהליך:
  - **צמצום מהותי של הנטל הבירוקרטי** על פעילות עסקים, ובפרט עסקים בתחום המסחר והשירותים שהם הנפגעים העיקריים מהמשבר, לרבות צמצום הבירוקרטיה על הקמת והרחבת עסקים.
  - **הגדלת תקציבי רשות החדשנות** על מנת לתמוך ביציאת ענף ההיי טק מהמשבר.
  - **הרחבת מנגנון ההכשרה המקצועית על בסיס המלצות ועדת 2030** לכל המובטלים והנכנסים לשוק התעסוקה. יש כיום הזדמנות ליישם חלקים נרחבים מהרפורמה המוצעת לקורסים המותאמים לביקושים הנוכחיים, במיוחד בתחומים הדיגיטליים.
  - **התחלה מהירה ככל האפשר של פרויקטים גדולים** של תשתיות תומכות צמיחה, ובפרט הרכבות הקלות במטרופולין ת"א, נתיבי תחבורה ציבורית וכדומה, על מנת לאזן את הירידה בביקושי המגזר הפרטי תוך עידוד הצמיחה לטווח ארוך.
5. **החוב והגירעון בתקציב המדינה** :
  - יש לחתור לכינוס מחדש של יחס החוב-תוצר בטווח של מספר שנים קדימה. בשלב זה אנו מעריכים שהיחס יעלה לסביבות 75% בסוף שנת 2020 (עם טווח טעות משמעותי מסביב למספר זה). יש לתכנן שהעלייה הנוספת ב-2021 תהיה מינימלית ובשנת 2022 תחל התייצבות שלאחריה ירידה מתונה.
  - בנושא הגירעון, יש לתכנן שהחל משנת 2021 הגירעון יחזור לתחומים שמאפשרים את התואי המוצע ביחס חוב-תוצר. יש לשאוף שהגירעון ב-2021 יהיה שונה רק במעט משיעור הצמיחה הצפוי (שכן צפויה צמיחה משמעותית, בניגוד לרמות הנמוכות של 2020) ויהיה בגובה הצמיחה הצפויה החל משנת 2022.

5. צעדים בשוק התעסוקה

1. **הגדלת היקף העבודה** - על מנת לאפשר התנהלות טובה יותר של המשק בנוכחות הקורונה, יש להתיר ליותר עובדים במגזר הציבורי לעבוד מרחוק, לתמוך ככל הניתן בחברות מהמגזר הפרטי בהרחבת היכולת לעבודה מרחוק ולהוסיף אמצעי הגנה שיאפשרו לעובדים לפעול בצורה בטוחה יותר במקומות העבודה שבהם לא ניתן לבצע עבודה מרחוק.
2. **ניוד מהיר של עובדים** - מודל החל"ת הוא בעל עלות גבוהה למדינה ואינו נותן גמישות לעבודה חלקית, להתאמה מהירה של עובדים למקומות עבודה פנויים, לעובדים בפנסיה ולעובדים חדשים. למשל, ישנם מספר ענפים שחווים עלייה בביקוש לעובדים, כמו קמעונאות ומשלוחים. ניתן לאפשר לעובדים בחל"ת להיות מועסקים בעבודה אחרת תוך הטלת מגבלות, למשל שכר עד 90% מהעבודה המקורית. בתוך כך, יש לבחון עם ההסתדרות האם ניתן לקבוע הסדרי עבודה גמישים שיצמצמו את הצורך בהוצאה לחל"ת מלא לפחות של חלק מהעובדים, כולל הורדה זמנית של שכר המינימום. בכל מקרה עבור ענפים ואזורים שיפתחו לפעילות מלאה תבוטל האפשרות לחל"ת במימון המדינה.
3. **גיבוש מדיניות ברורה** של הזכויות של כל פרט הנמצא בחל"ת או באבטלה כתוצאה מהמשבר שתיתן תמריץ לחזור לתעסוקה לפרט ולמעסיק, כולל האפשרות של קבלת הכשרה מקצועית. מדיניות זו כוללת המשך טיפול וסיוע רצופים למובטלים ולעסקים שנקלעו למצוקה. יש לתת גמישות לתקופה קצובה בקבלת דמי אבטלה בנוסף לשכר עבור עבודות דחופות כגון סיוע וטיפול באוכלוסיות במצוקה - קשישים, סיעודיים, בני כפרי נוער, וילדים במצוקה, עד כדי 90% מהשכר לפני אבטלה.
4. **יש להקים מנגנונים רוחביים להפחתת עלויות ההעסקה** במשק שיהיו קשורים באופן ישיר למספר המועסקים בעסק, על מנת לעודד תעסוקה בענפים שיחזרו לפעילות באופן הדרגתי וכדי למנוע פיטורים נוספים בחברות ובענפים שימשיכו לסבול מסביבת הביקושים הנמוכה. אפשרות אחת היא פטור זמני של מספר חודשים מתשלום מלא של פנסיה חובה או/ו תשלומי ביטוח לאומי וכדומה.
5. **יש להגיע להסכמה עם המגזר הציבורי בישראל על תרומתו** למאמץ הכלכלי-חברתי במונחי הורדת שכר לתקופה מוגבלת. יש לוודא שתרומת המגזר הציבורי **תהייה בהלימה** להיקף הפגיעה בהכנסות עובדי המגזר הפרטי.